
Considerații privind funcționarea Districtului Protopopesc Român Unit al Mediașului în secolul al XVIII-lea

Vasile MĂRCULEȚ
Ioan MĂRCULEȚ

Cuvinte cheie: Mediaș, Districtul Protopopesc Român Unit, Thomas Papp, unirea cu Roma.

Keywords: Medias, Romanian Greek-Catholic Deanery, Thomas Papp, union with Rome.

Numeroase aspecte legate de situația Bisericii Române Unite din Mediaș în secolul al XVIII-lea continuă să rămână insuficient cunoscute. Între acestea se numără și cel referitor la funcționarea sau nu a unui district protopopesc (protopopiat / arhidiaconat) unit la Mediaș în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Constituirea și funcționarea Districtului Protopopesc Unit al Mediașului

Un aspect rămas încă obscur în istoria Bisericii Române Unite cu Roma din Mediaș îl reprezintă acela al organizării și funcționării unui district protopopesc (protopopiat / arhidiaconat) unit la Mediaș în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Cu atât mai mult interesează această problemă, cu cât pentru momentul de debut al Districtului Protopopesc Unit al Mediașului sunt vehiculate două date: înainte de 1782 și anul 1827.

Răspunsul la problema cu privire la funcționare unui District Protopopesc Unit la Mediaș, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, necesită clarificarea mai multor aspecte. Între acestea, momentul și contextul constituirii sale, funcționarea lui, momentul și contextul încetării funcționării sale în secolul al XVIII-lea se detașează, în opinia noastră, ca fiind cele mai importante.

Pe fondul laconismului și al incoerenței informațiilor, unii cercetători au evitat să se pronunțe. Spre exemplu, Ioan Raica includea și organizarea unui district protopopesc unit la Mediaș în secolul al XVIII-lea, între „*chestiunile rămase în ceață*” ale istoriei Bisericii Române Unite din localitate¹. Alți istorici au admis funcționarea Districtului Protopopesc, iar alții au respins o asemenea posibilitate².

Primele și singurele informații care pot fi puse în legătură cu funcționarea unui district protopopesc unit la Mediaș în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea datează din august 1782 și provin dintr-un *Catalog al votizanților*, în care sunt înregistrați participanții la un sinod al Episcopiei Unite de la Blaj. Potrivit consemnării din *Catalogul votizanților*, între inspectorii sinodului din august 1782 este menționat „*Thomas Papp Mediansis*”, respectiv protopopul (arhidiaconul) Thomas Papp al Mediașului, care a participat la sinod și a îndeplinit calitatea de inspector al acestuia împreună cu „*Popa Andre et P. Stephan ex Lodromany*”, adică de „*popa Andrei și popa Ștefan din Lodroman*”³.

Pe baza acestor știri, autorii Șematismului din 1900 aveau să conchidă că în anul 1782 Districtul Protopopesc Unit al Mediașului era deja constituit. În consecință, considerau ei, informația în discuție „*ne face să presupunem*,

1 Raica 2004, p. 402.

2 Cf. Șematism 1900, p. 400; Cf. Togan 1936, p. 14; Cf. Mărculeț et alii 2005, pp. 15-19.

3 Moldovan 1869, p. 132.

că între anii 1733 și 1782 se înființase deja Districtul Mediașului⁴. Concluzia lor a fost acceptată și de George Togan în micromonografia lui⁵.

În ceea ce ne privește, într-o lucrare anterioară, inconsistența argumentelor invocate de susținătorii funcționării unui District Protopopesc Unit la Mediaș în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și imposibilitatea accesării unor informații suplimentare ne-a determinat să respingem existența lui sau, mai exact, să acceptăm o funcționare formală a acestuia⁶. În prezent, în urma lărgirii bazei de documentare, a unei analize mai profunde a tuturor surselor pe care le deținem, a corelării informațiilor și evenimentelor politice și religioase ale epocii, admitem că este necesar să ne reconsiderăm opinia.

Știrea din actul sinodal confirmă funcționarea Districtului Protopopesc al Mediașului în august 1782. Ea permite admiterea lunii august a anului 1782 drept un *terminus ante quem* al constituirii Districtului Protopopesc. Rămâne, totuși, întrebarea, când a fost înființat Districtul Protopopesc Unit al Mediașului?

Un răspuns categoric la respectiva întrebare nu poate fi formulat la nivelul actual al cercetării problemei și pe baza informațiilor pe care le deținem în prezent. Autorii Șematismului din 1900 avansează ca posibil chiar anul 1733⁷. Aceeași datare este susținută și de George Togan⁸.

Din punctul nostru de vedere, înființarea Districtului Protopopesc Unit al Mediașului între 1733 și 1750 este categoric exclusă. Ne fundamentăm opinia pe informațiile cuprinse în conscripțiile din anii 1733 și 1750, realizate din dispoziția episcopului unit Ioan Inocențiu Micu, respectiv a vicarului episcopal, Petru Pavel Aron. Cunoaștem cu certitudine din respectivele surse că la momentele realizării lor Districtul Protopopesc Unit al Mediașului nu exista. Atât în conscripția din 1733, cât și în cea din 1750 parohia unită a Mediașului este recenzată în componența Districtului Protopopesc Unit al Țichindealului⁹.

Mișcările împotriva unirii din deceniile al cincilea și al șaselea ale secolului al XVIII-lea au avut ca rezultat defectarea de la unire a majorității covârșitoare a credincioșilor. Acest lucru a condus la dezorganizarea districtelor protopopești unite. Potrivit conscripției realizate din ordinul generalului Buccow în 1760-1762, parohia unită a Mediașului număra 24 de familii în componența ei, însumând circa 120 de suflete, păstorite de un preot. Chiar și așa, aceasta rămăsese cea mai mare dintre parohiile fostului District Protopopesc al Țichindealului¹⁰.

Situația dificilă prin care trecea unirea cu Biserica Romei în Transilvania a împins autoritățile imperiale și pe cele ale Principatului să inițieze o serie de măsuri care să conducă la salvarea, chiar și numai aparentă și formală, a acesteia. În acest context politic și confesional complex era constituit în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea Districtul Protopopesc Unit al Mediașului.

În opinia noastră, înființarea Districtului Protopopesc Unit al Mediașului trebuie pusă în relație directă cu acțiunile oficiale de anulare a efectelor mișcărilor împotriva unirii cu Biserica Romei. Considerăm deci, că în contextul generat de respectivele mișcări, în scopul menținerii prin orice mijloace a acesteia, autoritățile politice ale Principatului și cele ecleziastice ale Bisericii Unite au organizat un nou district protopopesc, cu reședința la Mediaș. Actul s-a consumat, foarte probabil, la scurt timp după 1760-1762, interval care poate fi admis drept *terminus post quem* al înființării Districtului Protopopesc Unit al Mediașului.

Din punctul nostru de vedere, calitatea parohiei unite a Mediașului de cea mai mare parohie greco-catolică rămasă în zonă, precum și poziționarea ei într-un centru urban au fost factorii esențiali care au contribuit la stabilirea aici a unui district protopopesc unit. Indirect, credem că a contribuit la acest lucru și situația credincioșilor ortodocși. Conscripția din 1760-1762 înregistrează la Mediaș un număr de 231 de familii, respectiv circa 1155 de credincioși neuniți, lipsiți însă de preot și de biserică¹¹. Situația dificilă a comunității ortodoxe era sesizată și de către Ștefan Moldovan. Referitor la acest aspect, el relatează că aceasta, neavând preot, „*aducea pe ascuns pe parohul din Copșa Mică, și apoi pe cel din Curciu de le servea prin case sântele roșăciuni, și cu furci de fier, că alte arme nu era iertat să poarte, grigie în jurul casei, ca să nu năvălească sașii, și să facă reu preoților aduși; apoi a servit într-o șură*”¹².

4 Șematism 1900, p. 390.

5 Togan 1936, *op.cit.*, pp. 12-13.

6 Mărculeț *et alii* 2005, pp. 15-19.

7 Șematism 1900, p. 390.

8 Togan 1936, pp. 12-13.

9 SJANSB, *Registrum*, f. 20; Togan 1898, p. 178; Bunea 1900, p. 323 [vezi și ediția: Bunea 2012, p. 295]; Bunea 1901a, p. 249; Bunea 1901b, p. 13.

10 Ciobanu 1926a, p. 688; Ciobanu 1926b, 1926, p. 76.

11 *Ibidem*.

12 Magdău 2008, p. 528.